

TOIVO UNIVER – 80

24. detsembril 2020 tähistab oma 80-ndat juubelit Eesti üks populaarsematest puuviljandusteadlastest põllumajanduskandidaat Toivo Univer. Ta on sündinud (24.12.1940) omaaegses Mäe vallas Petserimaal, lõpetanud Räpina Aiandustehnikumi (1958), EPA kaugõppeteaduskonna agronoomia erialal (1967), õppinud EMMTUI juures aspirantuuris (1970–1973, juhendaja professor A. Siimon), kaitsnud põllumajanduskandidaadi kraadi teemal "Õunapuusortide ja -vormide uurimistulemused ENSV-s" (1981, Moskva Mittemustmullavööndi Tsonaalne Aianduse TUI), täiendanud teadmisi Moskva RÜ-s (puuviljakultuuride selektsioon, 1985), Ukraina Taimekasvatuse, Selektiooni ja Geneetika TUI-s (Harkov, matemaatilised meetodid geneetikas, 1986), Mitsurinskis Geneetika laboratooriumis (matemaatilised meetodid puuviljanduses, 1987) ja mujal. Omaaegne Kõrgem Atestatsioonikomisjon on Toivo Univerile omistanud vanemteaduri kutse selektsiooni ja seemnekasvatuse erialal (1989).

Toivo Univer on läbi elu olnud põhjalik ja järjekindel. Seda võib välja lugeda jälgides juubilari karjäärilast edenemist teadus- ja õppeasutustes. Pärast Räpina Aiandustehnikumi lõpetamist alustas tööd EMMTUI Polli katsebaasis aiandus-õskustöölisena (1958), olnud samas aiabrigadir (1966–1967) ja aiandusagronoom (1967–1970), aspirantuuri järel jätkanud nooremteaduri (1973–1986) ja vanemteadurina (1986–1995), pärast Polli liitumist EPMÜ-ga Polli Aiandusinstituudi teadusdirektorina (1995–1998) ning direktorina (1998–2003). Hiljem on töö jätkunud vanemteaduri (2003–2015) või erakorralise teaduri ametikohtadel (2016...) olles ühtlasi õunviljaliste töөрühma projektijuht Pollis. Õpiaastatel EPA kaugõppeteaduskonnas (1958–1968) on juubilar töötanud õpetajana Hallistes, aednikuna Luual, aiandusagronoomina Tõrva sovhoosis ja teeninud Nõukogude armees.

Toivo Univer on kohakaasluse alusel viinud läbi õppetööd. Oli Halliste 7-kl kooli bioloogiaõpetaja (1958–1960), EPMÜ Agronoomiateaduskonna aiandusinstituudi lektor (1987–1989), dotsent (1989–1992) ja professor-instituudi juhataja (1992–1994), edasi dotsent (1994–2002). Õppejõuna on Toivo Univer EPMÜ-s lugenud üliõpilastele puuviljakultuuride ja pomoloogia loengukursuseid, juhendanud arvukalt bakalaureuse ja magistritöid.

Toivo Univeri vastutusvaldkonda Pollis kuuluvad õunapuu, pirnipuu ja astelpaju uurimine. Õunapuudel ja pirnipuudel uuritakse geenivaramu raames kollektsiooninaeda kogutud Eestis aretatud või introductseeritud sorte ja aretisi, millele lisandub pookealuste kollektsioon. Samal ajal tegeleb ta aretustöoga. Tema osalusel on aretatud sort 'Punane talvenauding'. Viimase paarikümne

aasta vältel on peatähelepanu kulunud maailma kärntõvekindlate õunasortide uurimisele ja kohapealse oma sordi loomisele. Sellesuunalise töö resultaadina on perspektiivsed omamaised õuna- ja pirnipuu aretusnumbrid olnud juba väljas aiandusnäitustel. Parimad neist on paljudamisel ja esitatakse UPOV-i katsetusse, mis toimuvad Poolas. Pollis jätkuvad uurimistööd astelpaju ja kultuurpihlaka kasvatamise alal. Projektipõhise finantseerimise tulemusena on tulnud osaleda ka paljudes kõrvalvaldkondi käsitlevais uurimisprojektides, mistõttu arvukas teaduspublikatsioonide amplituud leiavad käsitlemist puuviljanduse väga erinevad tahud. On raamatute "Eesti puuvilja- ja marjasordid" (2006) ja "Puuviljad ja marjad Eestis". "Pomoloogia" (2010 ja 2012) üks autoritest, kirjutanud puuviljanduse peatüki koguteosele "Eesti põllumajandus XX sajandil" aastad 1900–1940 (2006) ning ajaloolise ülevaate puuviljandusalasest uurimistööst Pollis 75 tegevusaasta vältel raamatus "Eesti Taimekasvatuse Instituut 100" (2020). Osaleb Eesti esindajana puuviljandusvaldkonna rahvusvahelistes teadus- ja arendustegevuse projektides, on hinnatud esineja nii kodu- kui välismaistel teaduskonverentsidel.

Sügavalt eriala tundva spetsialistina on Toivo Univer kuulunud hinnatud liikmena Eesti Põllumajandusülikooli, Taimebiotehnoloogia Uurimiskeskuse EVIKA ja loomulikult ka Polli Aianduse Instituudi teadusnõukogusse. Ta on Eesti Aiandusliidu puuviljanduse ekspertkomisjoni liige ning maaeluministeriumi konsulentide atesteerimiskomisjoni ekspert.

Toivo Univer on Eesti Looduskaitse Seltsi, A. Kitzbergi Sõprade Seltsi ja Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi (samas kauaaegne eestseisuse) aktiivne liige. On aastakümneid mänginud puhkpilliorkestrites klarnetit, edendanud loodushoiu põhimõtteid, uurinud kodulugu ja puuviljandushariduse ning -teaduse arengulugu. Teinud tänuväärset tööd õunasorte tutvustavate näituste korraldamisel – alati koos degusteerimisega. On sellega märkimisväärselt mõjutanud (kiirendanud) uute aretiste jõudmist kodu- ja tootmisaeadesse.

Pikaaegse tulemusliku töö ja ühiskondliku aktiivsuse eest on Toivo Univer pälvinud Viljandimaa Vapimärgi, Eesti Maaülikool on tunnustanud teda teenete medalliga, Eesti Põllumajandusministerium hõbedase teenetemärgiga.

Koos abikaasa Irenega on peres üles kasvatatud kolm tublit last, kellest poeg Neeme on astunud isa jälgedes puuviljandusteadusesse. Aastal 2004 kaitses Neeme Univer edukalt teadusmagistri kraadi väitekirja teemal "Õunapuu nõrga- ja keskmisekasvuliste kloonaluste uurimise tulemusi". Vanavanemate elutarkust ja hellust on jagada kuuale lapselapsele, kellest viis on poisid. Viimane asjaolu seab selles tänuväärse töös just vanaisa rolli juhtpositsioonile.

Soovime juubilarile tugevat tervist, kordaminekuid teaduslikus uurimistöös ja jätkuvat energiat teadusüritustel kaasa löömiseks!

Ants Bender